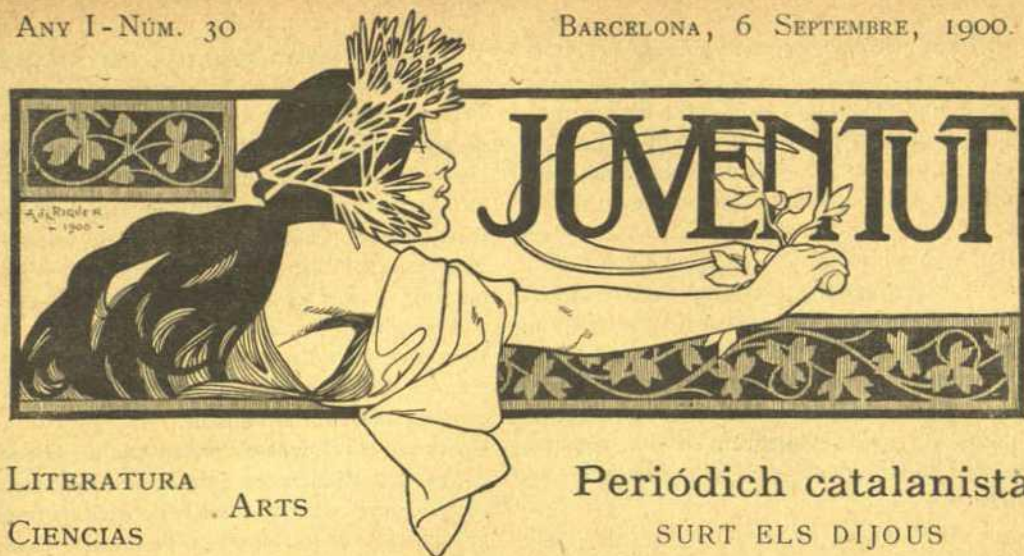

LITERATURA

ARTS

CIENCIAS

Periódich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. . . 10 CÉNTIMS.

» ATRASSAT. . . 25 »

SUMARI: Els Circos, per Emili Tintorer. — Soleyada, per A. Bori y Fontestà. — Els espectacles de la Exposició, per Salvador Vilaregut. — La "Chuleria", a Paris, per Arnau Martínez y Serriñá. — Infecció o degeneració?, per Bartoméu Robert. — Nietzsche, per Pompeyus Gener. — Pastoral, per G. Zanné Rodríguez. — A un amic de fora, per Antoni Sayós y Parramón. — La casa abandonada, per Lluís Gisbert. — L'Aliga de Canigó, per Jules Cornovol. — Esclats, per Pere Cavallé. — Novas.

ELS CIRCOS

Com cada any en aquest temps, el teatre del Tivoli d'aquesta capital ha quedat convertit en *Circo Ecuestre*, funcionanthi la con-sabuda companyia ecuestre, acrobática, cómica, mimica, y fins... musical.

Encara que res tinguin que veure ab l'art dramàtic, ni ab la literatura, ni tan solzament ab l'Art en general, els espectacles que s'ofereixen al públich en els anomenats *Circos Ecuestres*, tenen, si, ab el Teatre, una relació ben marcada que, essent purament extrínseca, influheix perniciosament per cert en la formació d'un dels elements ó factors més importants que determinan sa mateixa existencia y la paulatina transformació que va sufrint a mida qu'avansa'l temps y's modifícan las costums y la cultura general. Aqueix element es el *públich*; y la relació, la influencia que sobre d'ell exerceixen dits es-

pectacles. El Circo Ecuestre es, (solzament baix aquest punt de vista, y deixant apart la semblansa més ó menys remota que pugui oferir el local) un verdader teatre, per quant son públich es el mateix en conjunt, ó per lo menys, forma part integrant d'aqueixa con-fosa multitut que constituheix el *públich teatral*. Es evident, donchs, que si'l progrés de las ciencias y de las arts exerceix influencia ben directa sobre la cultura del poble ó públich, també l'educan ó'l perverteixen els es-pectacles mateixos qu'autors y empresaris li donan pera divertir-lo y conquerir-lo.

Autors sense talent ni escrúpuls y empresaris sense gust ni conciencia artistica, s'cuydan de confeccionar espectacles insubstancials y desmoralisadors afalagant els instints més baixos y rastrers qu'existeixen en el fons de tot ser humá y que sols la educació y l'exemple poden adormir y paulatinament fer desapareixe.

Concretemnos, per avuy al menys, a un sol de dits espectacles, y tractém de veure qué hi ha al fons de tota aqueixa barreja d'*equilibris y salts mortals*, de bestias adestradas, tigres domesticats y passatemps insubstancials executats per homes disfressats de bufó. Mirém qué hi ha que sigui artístich, qu'elevis l'esperit, que l'eduqui y que'l moralisi.

No es pas la tasca gayre dificultosa. No tenim més que fer una petita dissecció d'un programa dels que fixan l'ordre de la funció un dia qualsevol del any. N'hi ha prou ab el d'un dia, perquè (y es un detall molt significatiu) els Circos permaneixen en un estancament que demostra lo fictici de sa vitalitat y lo refractaris que son per naturalesa al progrés, ingeni y feconditat característichs en tota institució verament artística. Fa vint anys que, ab petites diferències de detall, als Circos s'hi donavan exactament els mateixos programes d'ara. Es un fet tan evident, que no'ns esforcarem en demostrarlo, y sols l'hem anotat pera simplificar nostra tasca.

Fent un lleuger estudi d'un programa qualsevol, haurém fet la crítica dels Circos tots. Probemho:

Un cavall adestrat (es á dir, ensenyat á cops de tralla), que obehint la més petita indicació dona voltas per la pista, y un home de carn y ossos al demunt fent figueretas barrejadas ab salts mortals, ó sigan salts de mort si's descuyda.

Un clown, ó dos, ó tres, estafalariament vestits y ab la cara emblanquinada, comensan per fer el tonto y acaban administrantse una tunda de bofetadas, fingidas ó reals, però que fan aquest ultim efecte. Després se cargolan y boten com pilotas de goma, y vinga fer salts mortals y de cabrit desllorigat, á riscos de trencarse'l coll.

Mlle. Mimi, amarrada ab la corda d'una curriola com una calaixera quan la mudan de pis, es pujada dalt d'un trapezi que penja del sostre, y arrapantse ab els peus se deixa anar tota llarga cap avall; ab las dents estreny una corda de la què penjan dugas anelles, y agafat en ellas, el seu company fa planxas y contorsions ab refinada pulcritut. Fa esgarriar!

Un'altra *mademoiselle*, com á variant, s'aguanta en el mateix trapezi, las mans lliures, tantost ab un peu, tantost ab un genoll, tot y gronxolantse; després li pujan una escala curta que fa aguantar sobre la barra del trapezi, y un cop trobat l'equilibri, s'enrosca ella mateixa per entre'ls travessos, y tot, escala y dona, sobre base tan instable, se sostenen per un prodigi d'equilibri. Si cayguessin! Quina truyta!

Un'altra'n surt, y aquesta si que no perilla; es la eterna *estrella ecuestre*. Un cavall blanch, molt vell y que sembla que galopi ab tres peus, porta sobre sas ancas una especie de taula rodona sense peu, y la *mademoiselle* fa de tant en tant saltironets ó s'aguanta ab una sola cama sense caure del... cavall; després salta sens entrebancarse may per demunt d'unas cintas, y traspasa uns cercols recuberts de paper; y á cada saltiró, ab las puntetas dels peus ben distesas, fa un *trémol* digne d'un contrabaix. Com á nou no es nou; més com á mansol...

Tornan els clowns y's posan á saltar la corda, no precisament com las criaturas, drets ó á peu coix, sinó en todas las posiciones imaginables, de *quatre grafas* y de boca terrosa, assentats, ajeguts, de genollons, etc., etc... y boten... boten... com si mil ressorts flexibles els hi donguessin impuls. Ab aixó, unas quantas tonterias més ó menys ensopidas, y las consabudas trompadas y salts mortals, s'acaba'l número.

Després ve un altre *artista*, home ó dona, que presenta un cavall en llibertat. Al més petit moviment del fuhet, el cavall gira en rodó, dant voltas y fent diagonals en tots sentits; s'ajéu, s'agenolla, s'recargola, s'aguant a dugas potas, y mil habilitats més. Quants terrossos de sucre y quants cops d'estaca!...

Tot aixó, y altrás cosas, ho fan ab gossos, ab gats, ab micos, ab elefants, ab ossos y fins ab canaris; y un dia's presenta *Mr. Tal*, con su burro parlante, y un altre *Mr. Qual*, con su rata sabia ó su comadreja filarmónica. Y tot aixó ¿qué vol dir? Estaca, estaca y estaca!

Un ciclista fa exercicis variats ab tres rodadas, després ab dugas, ab una, ab mitja, ó ab una roda quadrada (!) y després, per final, se deixa anar al demunt d'un bicicle per un filferro qu'han estés, alguns metres sobre terra.

No acabariam may si haguessim de contar un per un tots els exercicis. Ja n'hi ha prou ab els senyalats pera nostre objecte. Per altra part, tots son pel mateix istil y s'assemblan, si no per la forma, pel fons de crudeltat que s'hi troba. Com á ultim, y síntesis de tots, podriam presentar á *Mme. la comtesse N.*, la de la cara tapada perquè se'n dona vergonya, ab sos lleons y tigres domes-

ticats, qu'entra valerosa dintre la gabia enjagant trets de pistola y fent petar el fuhet al compàs dels crits ronchs de las feras.

—

En dos grans grupos se poden dividir tots aqueixos repugnants espectacles baix el punt de vista psicològich. Primer: els en que'l perill de las personas qu'executan la *sort* se manifesta clar al espectador, essent un detall molt sugestiu que'ls mateixos interessats procuran per medi d'ingeniosos recursos (vulgo *trampas*), donar la ilusió de que aquell es gravissim. Segont: els en que l'habilitat, sia en personas ó bestias, es l'únic element de son interès. N'hi ha alguns, per exemple'l dels clowns, en que l'habilitat y'l perill hi entran per igual.

Donchs bé: en uns y en altres, sobre tot en aquells en que'l perill predomina, (un home en la gabia de las feras, ó fent equilibris a l'alsada d'un campanar, etc., etc.), ¿qué hi ha que siga bell, que siga artístich, que puga produhir una emoció estètica en l'ànima del públich que s'ho contempla embadalit y retenint l'alé? Res, absolutament res. Assegureuli al públich qu'aquells lleons son bens disfressats, féuloshi fer á dos pams de terra á n'aquell gimnasta'ls mateixos exercicis que fa á vinticinch metres; en una paraula: treyeune'l perill, y sentiréu desseguida com diu tothóm:—«Vaja un mérit. —Al gimnasta també ho faig jo!»—Y'l Circo quedarà desert. Si: la conclusió es terrible, però es evident. Si: pel perill y sols pel perill hi va'l públich á veure tals espectacles; per veure si se'l crospirán á n'el domador las feras, ó si s'estrellará sobre la pista'l gimnasta! Desseguida'ls coneixeréu als fanátichs. Al arribar el moment crítich, mitj aixecats de la cadira, sos ulls, dilatantse, llensan guspiras; sos membres, distesos y crispats, tremolan; mitj closa la boca, aguantan l'alé; y ab els nasos aixamplats, flayran olors sangrentas. Es l'home-fera qu'ha, perdut el sentit moral y per un moment s'ha tornat bestia. De cop un sospir fondo s'escapa d'aquells pits venint á pertorbar el fatídich silenci. ¿Es de satisfacció'l sospir aquell? ¿Es de recansa? No ho saben pas ben bé, ni menys volen saberho! Aquella enervadora emoció que tots senten,

ningú gosa analisarla. No'n trobaréu ni un, que no os digui ab encantadora ingenuïtat.—«Quin pes m'hetret de sobre!»—Y no os enganyan; aixis ho creuhen. Y no obstant, si volguessin reflexionar, si l'analisessin aquella sensació, ho veurian y ho compendrian qu'en el fons d'ella hi ha quelcóm que, barrejantse ab la por, ab la llástima y l'amor al proxim, li dona una tonalitat aspra, inarmónica y anti-natural, y aqueix quelcóm es l'instint de la bestia que's desperta, es l'esperit de crudeltat que portém tots en la massa de la sanch y s'alsa dominador per sobre de la conciencia y de la reflexió condormidas... Per un moment totas las religions ab sos dogmas y pregarias, totas las filosofias ab sos raciocinis y deduccions, y totas las lleys socials ab sas vanas fórmulas y egoisticas sancions, se'n venen per terra, y l'home tot instint, tot bestia, enervat pel denigrant espectacle, s presenta nú, inconscient y miserable, oblidant momentaniament la capa d'hipocresia ab que la educació y las seculars convencions socials li ensenyan á taparse.

Per tot esperit reflexiu, en els Circos més qu'en las plassas de toros, ó en els assalts del boxer ó altres espectacles semblants, es ahont hi resalta aqueixa desconsoladora veritat; perque essent, per naturalesa, aquests espectacles, els més insubstancials y tontos, tenen el privilegi de no ser propis y privatius d'un poble ó d'una classe social determinada; son universals y apassionan á tothóm. No hi ha pas un públich, per cult, per civilisat que sia, que no tingui'ls seus Circos, y no hi ha pas una classe social que no dongui bon contingent de fanátichs. No es pas veritat alló que diuhen qu'als Circos sols hi van las *ninyeras* ab las criaturas á riure per las bofetadas dels clowns, y'ls vells verts pera veure las mallas de las *estrellas*. Allá hi va'l caloyo y'l general qu'en un moment determinat tornarán á sentir aquella ubriacadora febre de sanch que'ls feya encarnissarse en els camps de batalla. Allá hi va'l *nyebit* que crucificava sargantanas als arbres del poble, y'ls angelets del marquès que hi apendrán la manera de fer caminar un gosset ab dugas potas. Allá hi van la modisteta y la menestrala, que llenarán, ingenuas, un crit d'esglay en els moments crítichs, y l'aristocrática dama y la

distingida senyoreta que s'ho mirarán ab estudiada indiferencia; y allà'l trevallador ab sos rencors, y'l comerciant ab sos afanys, y l'industrial ab sas trampas, y l'usurer ab sa avaricia, y'l rentista ab son recel; y tots junts, pera donar un moment d'esbarjo á sos esperits preocupats, hi anirán á buscar emocions fortas que'ls distreguin y donguin bon tremp á la seva ànima pera seguir trafiquejant ab la humana miseria.

Per' arribar á n'aixó han tingut de passar sigles y sigles, y generacions y generacions, y'l progrés y la cultura y la civilització han anat endavant, endavant sempre, y las costums s'han modificat, y l'home s'ha tornat bo, sensible, humanitari!... Y'ls hi tenim llàstima á n'aquells homes d'altres temps que sedents de sanch se'n anavan als colisseus á veure lluytar feras y homes en monstruosa barreja. Què n'eran de salvatges comparats ab nosaltres!... Mentida, que nosaltres en som molt més, perque som més hipòcritas! Els antichs saciavan sos instints anant al espectacle convensuts y ab el cap alt, y veyan vessar la sanch de sers que consideravan inferiors ó indignes; allà anavan á veure la habilitat y la forsa d'esclaus y condemnats; nosaltres hi aném indiferents y com si fos la cosa més ignocenta del món, y l'habilitat y la forsa y la energia que desplegaran á nostres ulls y que tan cara'ls hi pot costar, serán el producte de martiris continuats y d'exercicis anti-humans, executats per homes á qui dihém germans, y bestias á qui protegem per medi de lleys.

Mes lo bo del cas es que'l públich, tan complexe, no se'n dona compte de tot aixó, y més que culpable, es inconscient. Per un contrassentit inexplicable per nosaltres, la humanitat civilisada qu'entra flamant en un nou sigle á la llum de las antorxas esplendentes que'n diuhen *racionalisme é intel·lecte deslliurat*, brandadas per las febrosencas mans de filòsops y sociològichs, ofereix á sos mateixos ulls, y als de tot senzill observador, l'espectacle depriment d'una negativa neta y franca á compendre y practicar aytals doctrinas. Al home fanàtich ha succehit l'home deslliurat per la rahó y dignificat pel dret del pensar lliure. Quin us n'ha fet d'aquest dret? Què'n fa de la rahó? Res, absolutament! La humanitat se'n burla, y frívola, insubstancial, lleu-

gera, camina inconscientment vers un sol ideal: *el goig del viure*, atropellant tot, precipitantse en desenfrenada carrera buscant atolondrada la satisfacció de sas baixas passions y sos desencadenats instints.—«Pàrat y pensa!»—cridan ells; y's para. Mes no pera pensar, sinó pera pendre alé, pera llen-sarse altre cop cercant noves *angúnies*.

Per'xó es tan trist l'espectacle que dona'l públich en Circos y llocs semblants. Aquí, com en altres aspectes de sa vida, es ahont se posa de relleu tota sa irreflexió y sa inconsciencia. Què pochs en trobariam que no sentissin repugnancia si's pareessin á meditar fredament sobre las sensacions y sentiments qu'experimentan! Si analisessin la veritable naturalesa d'aquellas emocions qu'estrags buscan!...

¿Vol dir aixó que la societat moderna ab sa frivolitat é inconsequencia vingui á demostrar la bancarrota del progrés y de la civilització? De cap manera. La veritat es que'ls esperits superiors, els *super-homes*, els que per sa poderosa inteligencia guian á la humanitat ensenyantli'l camí de la perfecció, sols han arribat fins ara á persuadirnos de que tenim dret de pensar y de reflexionar. Falta que'ns convencin d'una veritat més grossa, y es: qu'aquest dret, més que dret, es una obligació, es un dever ineludible pera tot home lliure. El dia qu'aixó arribi, el dia que tots estiguem convensuts de que tot acte, tot sentiment ó sensació qu'executem ó experimentem son cosas trascendentals, y per serho'ns prenguem la molestia d'analisarlos y desentranyar el fons de moralitat que'ls informa, aquell dia caminarem fermes y depressa pel camí de la humana regeneració: Y alashoras será quan al sortir d'un d'aqueixos espectacles que son la vergonya de la societat moderna, al recullir nostre esperit per'analisar las emocions percebudas, veurem el fons de immoralitat y de crudeltat que contenen, avergonyintnos de nostra flaqueza; y de mica en mica purificarem la nostra ànima fins á lograr que solzament gaudeixi al contemplar, serena y tranquila, l'únic espectacle digne del home perfecte: l'espectacle en que la Justicia y la Moral sian las solas fonts en que s'inspirin las Arts Bellas.

EMILI TINTORER.

SOLEYADA

Vinch amarat de sol,
del sol de la montanya
qu'es més ardent, més clar y més jolli;
luch en la sanch la empenta del istiu.

Vinch amarat de sol;
la pell torrada y núa
traspúa sol, traspúa
l'ardencia benfactora
que'ls músculs enfortheix;
per mos ulls una flama abrusadora

frisa incitant, y creix...
Gayrebé no'm coneix á mi mateix.

Y'm sento fort per batrem
ab tot lo més gegant;
no tinch la poruguesa
que duya del infant.
Vinch amarat de sol;
armat y ben armat per embestir la vida,
sols acoto la testa ensuperbida
al Ideal que'm crida
al Ideal que'm vol...
Vinch amarat de sol.

A. BORI Y FONTESTÀ.

ELS ESPECTACLES
DE LA EXPOSICIO*Paris, agost de 1900.*

Com á epilech de las crónicas rápidas que ab el títol *Un cop d'ull á la Exposició* hem publicat en el dos números anteriors, parlarem avuy de la munió de panoramas, dioramas, teatres, reproduccions artísticas, barracas, espectacles exòtics, exhibicions, curiositats... tota mena d'*amusements* y d'*atraccions* pera tots els gustos, que formiguejan dintre del gran Certamen de 1900, arrodonint sa majestat superba ab una virolada nota d'alegria ben escayenta y aixordadora.

Entrant per la porta del *Cours-la-Reine*, lo primer que trobem es la reconstrucció artística del *Vieux Paris*, realisada per en Robida. No deixa d'ésser forsa interessant aquell cúmul de carrers, plassas y plassetas, porxos y *malecons* ab volta, escorrentse entre casals negrosos de teuladas punxagadas, cubertas d'escatas de llicorella; núas y rónegas murallas y arrodonidas torras de palaus y presons, cisellats devaners de catedrals gòticas y absis clapejats de finestrals d'esglesias

y capellas. El conjunt presenta quelcóm del ayre misteriós y ferreny del Paris de Lluís XI y de Carles IX; del Paris de las emboscadas y bullangas nocturnas. Passém per la *Porte de Saint Michel*; més enllá, veyém la *Tour du Louvre* y la del *Archevêché*. Aquell castell es el *Grand Châtelet*. En aquesta casa hi va nàixer Molière; en aquella, Theophraste Renaudot, el fundador de la *Gaceta* de Fransa. Atravessém el *Pré aux Clercs*, els carrers des *Vieilles Ecoles*, des *Remparts* y de la *Foire de Saint Laurent*, y arribém á la iglesia de *Saint Julien des Ménétriers*, ahont entrarem pera gaudir sentint trossos de Palestrina y de Victòria, divinament cantats pels famosos *Chanteurs de Saint Gervais*, dirigits per en Bordes. També hi ha un gran teatre, ahont hi dona concerts la orquesta *Colonne*. No hi mancan tampoch las reproduccions dels tipichs *cabarets* y tabernas d'aquells temps, servits per donas habilladas com *Gabrielle d'Estrées*. Pels carrers se troban, de tant en tant, arquers del rey y algún qu'altre mosqueter, ab cert ayre tristot de comparsa de teatre, ben vestit. Al mitj d'una plassa, crida l'atenció dels badochs un gegant de carn y ossos, vestit de *lausquenet*.

Sortint del *Vieux Paris*, bellament impressionats, enfilèm la sorollosa y esbojarrada *Rue de Paris*. La gentada s'empeny entre'ls arbres, als crits estridents dels pallassos enfarinats, dels acróbatas forsuts y de las *colombines* empolaynadas ab *força chic* y elegancia. Els cops de bombo ressonan solemnement, semblants a fondas canonadas; el *xinch-xinch* dels platerets se barreja ab el rogallos trompeteig de las botzinas llargarudas. A cada banda de carrer, se dressan una munió de barracas, edificis y envelats, de tots estils y capritxosas formas. En molts s'hi endevina la mà garbosa dels més renomnats caricaturistas parisenchs.

Allà hi ha *Le manoir à l'envers* (una casa al invés), ahont s'hi entra per la teulada; el teatre dels *Auteurs Gais*; el dels *Bonshommes Guillaume*, uns putxinel·lis magnífichs, fets baix la direcció del célebre artista del mateix nom, que representan ab *força* gracia escenas de la vida moderna; el *Grand Guignol*, d'estil Lluís XV, tot bonicoy, ab sas farsas retrospectivas, desde Tabarin a Courteline; la *Roulotte*, un'altra *parade tabarinesque*, ab sos espectacles mimichs y ballables, barrejats ab la *chanson* castissa de Montmartre, ab tota sa infinita varietat de classes; els *Tableaux vivants*, ideats per l'Armand Silvestre, de regular interès artístich; la *Maison du rire* y'l teatre de Loïe Fuller, hont s'hi exhibeixen las enlluernadoras dansas de la famosa *serpentina*. Ademés, en aquest teatre, hi ha una atracció d'un interès gran pels aficionats. Ens referim a las representacions dramáticas que hi dona la companyia japonesa de Tokio, dirigida per l'actor Kawakami, en la que hi figura la célebre actriu Sada Yacco (la Duse japonesa). Varem entrarhi ab prevenció, molta curiositat, y fins ab certa ganyota de desdeny. Varem veure'l drama japonés *La Ghesha et le Chevalier* y confessém que'ns varem sentir encisats devant d'aquell conjunt altament artístich y, sobre tot, devant d'aquella actriu extraordinaria. Quina expressió de rostre! Quins jochs de mirada! Quina *força* de sentiment! Quin realisme en la interpretació de la cortisana verament enamorada! La Sada Yacco es lo que se'n pot dir una gran actriu, una artista eminent, en tota la extensió de la paraula. No's necessita pas comprendre'l japonés pera fruhir devant

de son treball admirable; tan gran es sa *força* mimica y sa plástica incomparable. L'espectador sent una atracció irresistible al contemplar *aquella* dona, hermosa dintre del tipo japonés, de cutis de porcellana, ulls d'esmail, grossissims y d'una vivor qu'esvera, dugas pinzelladas negras per cellas, y cabells sedosos de tinta xina, recullits al cim del cap per grossas agullas d'or. Quántas actrius *eminentes* de las que corren per aquí, s'tindrían per ben ditxosas d'arribarli no més que als... patins de fusta que sostenen sos peuhets de nina! L'actor Kawakami té també molt bonas condicions, y'l reste de la *troupe* (homes tots ells) es ben acceptable. La *mise en scene*, de molt bon gust (trajos, armas y atrés riquissims), y'ls conjunts plástichs, de primer ordre. Las figuras lligan tant ab els fòndos, que a un li sembla tenir al devant las decoracions fantasiosas dels *paravents*, dels gerros, de las safatas de lacca y dels vanos japonesos.

El *Palais de la Danse*, que's troba al cap de vall de la *Rue de Paris*, no es més que un teatre ahont s'hi representan dos balls d'espectacle; *Terpsichore* y *L'heure du berger*, ab gran exhibició de donas, vestits llampants y dolls de llum elèctrica.

Al peu mateix del Trocadero, devallém al *Monde souterrain*, visitant la mina de ferro fenicia, hont furgan els esclaus, y la mitjeval. Atravessém la Negrópolis egípcia, la tomba d'Agamemnon, dugas reproduccions molt interessants de cambras funeràries; de Sakara (Memfis), la primera, y de la famosa sala del «Tresor de Mycenes», ab els sepulcres del gran princep y de la profetisa Cassandra, recentment descuberts, la segona. S'hi veuen també reconstitucions geològicas de diferents èpocas, y d'animals antidiuvians.

Un cop vistas las dansas annamitas del teatre indo-xino; sentidas las emocions més ó menys fondas del *Mareorama*, hont el visitant se troba de cop y volta demunt de la cuberta d'un trasatlántich, ab tots sos moviments, disfrutant de las vistas d'Alger, Nàpols, Venecia y Constantinopla; y després, d'una borrasca ab trons y llamps, d'una sortida de sol y d'un *efecte de nit*; deixém a la dreita la grandiosa esfera del *Globe celeste*, més bonich de fora que de dins (un curs prác-

tich d'astronomia *con todo su aparato*), y'l Palau de l'Optica, en el qu'es digne d'atenció'l Sidèrostat de Foucault (1) y'l Laberinte, ab curiosos efectes de miralls; y pujém al *Village suisse*.

Es aquest una reproducció d'un poble suis y de sos encontorns, feta ab gran acert y coronada per l'èxit més gran. Després de passar per sota una volta flanquejada per las torras de Berna y d'Estavayer, som al poble. El conjunt té forsa caràcter montanyench, y si no fos el geganti cercol de ferro, tot guarnit de vagonets que penjan, que roda a poch a poch, com pertoca a la *Grand Roue de Paris*, quasi al mateix costat, la ilusió fora complerta. Sas casas son reproduhidas de las més célebres dels vilatges helvètics, y en las botigas y pels carrers se veuen las rossas fillas dels Alps, ab sos trajos virolats. Més enllà s'estimba una cascata entre rocas y penyals abruptes ab remor frescal. A través de las pradas verdas, una remada se'n va a joch, atravesant una palanca extesa demunt del riu, ab gran soroll d'esquellas. De la plassa venen cants estridents, notas agudissimas, corrandas alpestres; la cornamusa d'un pastor sona una melodia trista y anyoradissa. Allà sanglota la font de Guillém Tell, y al cel brillan las primeras estrelles!... Em encertat l'hora. Se'ns ha fet fosc en el *Village suisse*, y la ilusió, no mirantnos la Roda, ha sigut complerta.

Després d'admirar las magnificas escenas del *Palais du Costume*, en las que, plásticament, se dona una idea exacta de la indumentaria de diferentas épocas, ab una riquesa, veritat y gust incomparables, ens trobém devant del panorama de *Le tour du monde*, d'una barreja de gustos arquitectònichs qu'esparvera. Sa gran porta es la d'un temple de Tokio. Sa torra rublerta de cisellats y d'esculpturas, es d'estil indi; sa restallera de ventrudas carjatides, ab testas d'elefants, representativas de genis y divinitats búddicas, cau de ple entre'l gust xino y japonés. Lo més fastigós del panorama que a dintre's contempla, es un tros d'Andalusia, ab unas *cantaoras*, uns *chulos*, un canari y un cantí: tot d'una tristor fúnebre de figuras de cera. No:

lo qu'es a la Exposició, hi fem per tot arréu un paper que n'hi ha pera morir-se de fastich. En cambi, lo més bonich, de veras, y lo més atrayent, es l'interior d'un pabelló de bambú y de palla, en el que demunt del pis de fusta, llis y brillant, cusen, pintan y brodan una dotzena de japonesas autènticas, ricament habilladas, tipos preciosos algunas d'ellas, que's destacan demunt de las blancors de neu dels boscos de pomeras, entre'ls que s'endevina l'escampall d'edificis de Yeddo, y al fons, dominantlo, la massa cónica del Fujiyama, emboyrat y rojench. Més cap enllà, en la fondalada quieta y ombrosa d'un jardí de Shangai, tota una familia xina juga ab gran atenció y serietat una partida d'escachs. Dintre del gran silenci del panorama, ressona secament, demunt de la taula de laca, el cop de las ciselladas fitxas, plantadas ab gran llestesa y decisió pels jugadors groguenchs.

Després de llohar ab tota la forsa del nostre entusiasme las *Matinées* dramáticas y literarias qu'en la Sala de festas del Trocadero dona l'incomparable estol d'artistas del Teatre Francés, representant las obras mestras de sos grans autors dramátichs y poetas insignes Corneille, Racine, Molière, Lafontaine, Marivaux, Regnard y Beaumarchais, posém punt a nostra ressenya y ab ella a nostras impresions de la Exposició de 1900.

SALVADOR VILAREGUT.

LA «CHULERÍA» A PARÍS

En una de mas cartas anteriors vaig dir quatre mots respecte al paper poch lluhit que fa Espanya en la Exposició, tant per part dels expositors com per part del Estat. Donchs bé: un paper molt pitjor, molt més ridícul, es el que representa en la multitud d'espectacles d'aquest gran certamen. Comensém la llista per un café flamench titulat *La Feria*, que hi ha sota mateix del pabelló espanyol, ahont, dalt d'un escenari quina ornamentació apenas si passa de la d'un teatre Guignol, hi ha quatre ó cinch individus vestits a lo *chulo* que *matan el día* acompanyant ab guitarras y castanyolas y ab una lletania interminable d'*jolés!* y *jah! jays!* els balls gitanos d'una tal *Maria la bonita* (segons resan els cartells).

(1) Un gran telescopi, qu'ab un enginyós moviment de rellotjeria permet seguir el camí d'un astre.

En la part d'Exposició situada a l'altra banda del riu, y en el tros comprés entre'l pont d'Alexandre y'l del Alma, també hi ha una barraca hont trèvalla un *troupe* hispano-americana, quinas maravellosas habilitats pregonan, esgargamellantse, una flamenca desgraciada que com a mostra s'exhibeix a la porta, y una banda de cornetas formada per cinch ó sis noyets vestits de toreros. Al *Palais de la Danse* també hi ha fet sa entrada pestilenta la flamenqueria, puig qu'en varis grabats y fotografias que hi ha a la entrada, també s'anuncian balls andalusos. De *Andalucía en tiempo de los moros*, de quin espectacle ja he parlat en alguna de mas primeras correspondencias, sols diré qu'es la mostra més dolorosa del rebaixament moral d'aqueix desgraciats poble: parodias d'antichs torneigs molt mal presentadas, toreros, gitanas més ó menys autènticas, moros, dansas de ventre, tabernas ab tituls com *El cañón*, pera demostrar sa lilegitima andalusca, disfressas de contrabandistas y molt repich de castanyolas; veus aquí lo que s'ofereix a la contemplació dels forasters que s'hi deixan caure.

Peró la nota culminant se troba en el kiosko anomenat *Le tour du monde*, hont s'exposan una serie de panoramas de pobles orientals, y entre'ls que n'hi ha un d' [Espanya]! S'ha d'advertir qu'en cada panorama hi ha barracas ab indigenas del país que's presentan a la vista del espectador. Casi no caldria dir que devant del d'Espanya hi ha'ls corresponents *chulos* y *chulas* ab las guitarras, flors y castanyolas de costum. Peró aixó no es res: lo que'm feu quedar ab un pam de boca, va ser lo sentir dir al *cicerone* que guiava al públich, que'ls esmentats *chulos* eran habitants de la frontera espanyola, y que'l mar que's veyia enfront era'l Cantábrich, y que'ls pobles que blanquejavan per la costa eran Hendaye, San Sebastián é Irún... Per lo vist, sembla que hi hagi hagut interés per part dels organisadors espanyols en demostrar als extrangers que visitin la Exposició que la pobra Espanya es una terra que no dona més que toreros; y ho van conseguint, desgraciadament.

ARNAU MARTÍNEZ Y SERIÑA.

Paris, 31 agost 1900.

¿INFECCIÓ Ó DEGENERACIÓ?

Espanya, ¿pateix tan sols una gràvissima malaltia que la té en postració fonda, però de la qu'encara pot curarse a forsa de temps y de remeys heroichs, ó ha arribat ja a un estat tal de degeneració, proper a la mort, que per ella va tenirse de dictar el *nulla redemptio*? Aixó es lo que qualsevol persona del més mitjà enteniment se preguntarà al plányers del desairadissim paper representat en l'actual Exposició Universal; y no perque faltin, certament, altres motius pera ferho.

Las comarcas més separadas del foc civilisador d'Europa, las asiáticas, las africanas, las d'Oceania, han acudit afanyosas a las riberas del Sena, sobrepujantnos de cent colzadas. Quina manera de descendir en el nivell del món, si l'actual potencia d'Espanya hagués de deduirse de la participació qu'ha pres en l'espléndit concurs de París! No cabria un més enllà en la manifestació de la impotencia y de la miseria!

L'Estat ni tan sols ha sapigut vanagloriar-se de lo que fou Espanya en altres temps. Si avuy sa decadencia es tan gran, al menys hagués evocat acertadament el recort d'antigas glorias. D'aixó n'ha dat un exemple Hungría, posantnos a la vista las innumbrables riquezas que testimonian tot son poder d'altres épocas, y l'esplendor de sa historia quan constituïa un poble independent. Però... res: presa nostre govern de punible abandono, y participant sens dubte del general ensoyament, ha cregut estar a l'altura de sa misió presentant uns quants tapissos—riquissims, aixó si, just es confessarho—y unas quantas armaduras també preciosas, quan degué, en tot cas, ja que per aquest cantó ho agafava, omplir las salas del pabelló espanyol ab la multitud d'objectes que's guardan allà a Madrid d'un valor intrinsech é histórich com pochs més pobles hagueran pogut presentarlos. La guerrera Espanya hauria quedat en bon lloch, y qui sab si'ls visitants, tot y prenent part en nostres dolors presents, haurian sentit admiració per las grandesas passadas.

Peró no es aixó encara lo més de dordre. Sabém ja de sobras com las gasta l'Estat y fins ahont arriba sa má paternal; per lo tant, s'imposava ara més que may la necessitat de

sumar todas las energías individuales del país para contrarrestar las eternas obstrucciones de nuestra Administración y suplir ab excésas deficiencias y errores. Aixó podia exigir-se d'un poble que viu, ó al menys que's considera ab dret á la vida. Però, ni aixó: la soltat dels sepulcres; y qualsevol diria, al visitar las instalaciones d'Espanya, qu'aquí no hi ha ciencia, ni art, ni industria, ni agricultura, ni comers, ab tot y qu'ara tenim dos flamants ministeris que cuydan del foment y esplendor de todas aqueixas cosas. Qué haguera succehit, si n'arribém á tenir no més un!

No n'hi ha prou, no, ab una dotzena de quadros, els més mitjanots, pera testimoniar nostre valor pictòrich; son insuficients els esforços dels quatre ó cinch artífices qu'han exposat sas obras escultòriques; no donan idea de la fertilitat de nostre sol uns quants vins y unas quantas olivas; ni rosan de relléu la gran potencia industrial de Catalunya las contadas, si bé hermosas, instalaciones de teixits... Com si l'activitat intelectual d'Espanya fos nula y no existissin aquí Universitats bonas ó dolentas, Escuelas especiales, moviment bibliogràfic petit ó gran, pedagogia, ni res; com si nostras montanyas no allotjessin en son si una gran riquesa mineral; com si en punt á producció vinícola no poguessim rivalisar ab Fransa é Italia; com si nostras terras no produhissin blat, ni moresch, ni atmetlla, ni avellana, ni tinguessim las exquisidas fruytas de las hortas de Valencia, Almeria y Alacant; com si estessim faltats de tota fábrica de productes químichs y de tota industria relacionada ab las arts de la guerra; y, sobre tot, com si las manufacturas catalanas fossin un mito, y las ayguas del Ter y del Llobregat arribessin al mar sense cap aprofitament.

¿A quin fi tant d'abandono? ¿Per qué tal retrahiment? ¿Cóm se vol que se'ns concedeixi patent de forsa individual y d'acometivitat en las lluytas de la vida? ¿Hem d'ésser sempre'ls espanyols, y sobre tot els catalans, uns nens menors d'edat que sols poden moures y caminar portats de la mà y baix la tutoria dels governants? ¿Es qu'estém ja en plena degeneració, mitj morts y sense gota de forsa pera reaccionarnos devant de la comuna desgracia?

Si; estém molt malalts; agotats, aniquilats. Però'l cor batega encara: aixó prova qu'encara vivim... y'ns hem de fer la ilusió de que un dia ó altre podrém llibertarnos de la infecció que ns té enfonzats en una mena de mort aparent.

BARTOMÉU ROBERT.

NIETZSCHE

Fa poch's dias qu'aquest célebre pensador ha mort á Weimar, ahont's'havia retirat per'apartarse del bullici y curarse una grave malaltia cerebral que sufria'ls últims anys de la seva vida.

En Frederich Nietzsche havia nascut el 15 d'octubre de 1844, en un poblet de Roecken, prop de Lutzen, á Saxonia, ahont el seus passats, nobles polachs protestants, havian tingut de refugiarse, á causa de sa dissidència ab la religió catòlica de la seva patria.

El pare d'en Nietzsche, qu'era un pastor protestant, va enviarlo á fer els primers estudis al col·legi de Pforta, y després á las Universitats de Borm y Leipzig.

En 1869 va ésser nomenat professor á la Universitat de Basilea, ahont va ensenyar filologia clàssica fins á 1876.

Era en Frederich Nietzsche un pensador de gran empena, elevat y profund á la vegada, havent arribat, per temperament y per reflexió, á la unió suprema de la Inteligencia y del Art, que pocas vegadas se troba realisada en un sol individu.

Genial fins á serho de sobras, y ab una fecunditat vertiginosa del pensament,—tal que, com ell mateix declará, el pensar era per ell un gust y una necessitat ensemps, y no un esforç en cap manera,—va tenir la intuició de la veritat en moltes de las cosas qu'encara no s'hi veyia pas ben clar.

Com á sistema, propiament, no'n tenia cap. Y per aixó es perque'ns agrada. Però's va inspirar en las teorías mazdeístas de l'Avesta sobre l'esforç de la voluntat y la lluyta de la rassa Arian contra las rasses d'esclaus, mestissos, supersticiosos y baixos. També va pentre de las teorías gnósticas dels Valentinians, las tendencias intellectuals aristocráticas que posan las ánimas superiors per sobre del Bé y del Mal. Ab la teoria de la lluy-

ta per la vida, de Darwin, y un profund amor á la perfecció del Home, va venir á parar á la idea d'una transformació radical de la especie humana en un'altra de superhumana, y á aquest fi va formular tota una teoria moral y política.

Dels gnóstichs en va treure, sobre tot, lo de posar al futur *Superhome* per dessobre del Bé y del Mal. Entusiasta de la Civilisació Grega, va enamorar-se del principi de Vida, de Naturalesa y de robustesa moral qu'en si aquella portava, y va formularho en varias obras.

L'Home fort, l'Héroe, en l'Antiguitat, no temia al Mal per res. Encara que foras superiors l'aclaparessin, esperava á peu ferm y's batia sense por y front á front, y si sucumbia, queya sense tremolar, sense queixa. May cap plany; en tot cas, la heroica fletomia dels Atridas. Avans el renech qu'el plor. Podia un llamp matarlo, però no ferlo agenollar ni ferlo aplanar gens ni mica.

D'aixó en Nietzsche va induhirne tota una teoria de la forsa sobrehumana, que's troba latent en l'*Art Dionisiach*. L'*Art Orfich* es seré, tranquil, contemplatiu: bellesa pura. L'*Art Dionisiach*, l'*Art trágich*, es hermosament artistich, però actiu, fort, lluytador. L'Home pot ésser vensut en son cos, may en la seva ánima. Allí's revela que l'Home es el protagonista de la Naturalesa sobre la Terra.

Aixó'l va conduhir á combatre'l Cristianisme. Va sentar qu'era sols una religió de por, d'acoquinament, d'anulació; en fi, qu'era una decadencia. — «Tots els valors van ser canviats — exclama — tot lo que's va formular y promulgar va ésser anti-vital. Ab la excusa d'una vida del esperit fora del món, aquest va ésser declarat font de pecat, origen de crim, y l'Home atenuat, debilitat y convertit en esclau voluntari.» — Y aquí prorromp en diatribas contra l'esperit juhéu, que va venjar-se del Món que'l dominava infiltrantli'l servil esperit de miseria. Seguint aquesta tendencia, escriu el *Crepúscul dels Idols*, l'*Anticrist*, y'l poema *Aixís parlá Zarathustra*, remontanse al creador del Mazdeisme, que va dar á la rassa Aria'l primer Códich de Moral forta y digna.

Propiament, tot lo qu'escrigué en Nietzsche pot reduhir-se á lo següent: Estudis crítics admiratius y comprensius de la Grecia

antiga; estudis y critica amarga del Cristianisme; anàlisis de la societat moderna, trobantli al home com un animal qu'ha sigut fort, però qu'está atenuat per dinou sigles de moral cristiana, que l'ha convertit en un ser insignificant domesticat; immens amor per la dignitat humana; teoria de la lluyta á fi de produhir un ser superior, el Superhome, qu'ell concebeix com una especie de divinitat sobre la Terra.

Aquesta es, en ultim resultat, la síntesis de las obras d'en Nietzsche, qu'están escrites, en general, en un estil aforistich, en curts párrafos, ó com á postulats ó bé sentencias aisladas. La que més s'aparta d'aquest estil trencat (en la forma, no en la idea), es el *Aixís parlá Zarathustra*. En aquesta obra, en Nietzsche pren l'estil dels antics poemes religiosos y parla com els Vedas ó com l'*Avesta*. La visió profética arriba, y ve la parábola. Sembla verídaderament un profeta inspirat d'aquells de l'alta Antiguitat asiática. Hi ha moments qu'arriba á fer l'efecte d'un Sinahi ple de llampechs. La seva inteligencia projecta una viva llum, sobtada, sobre recóns desconeguts de la naturalesa humana. Ab una frase aclara las qüestions més foscas.

S'han dit moltes bestieses apropósit d'en Nietzsche. Sent tal volta'l pensador més genial, més progressiu y més encoratjant, pres en conjunt, de la nostra época, se l'ha volgut presentar com un criminal per tots els religiosos fanatichs. El juhéu judaisant que firma ab el pseudonim de Max Nordau (1), l'insulta y li diu qu'es un rabiós ple de furia, que profereix paraulas incoherents, etc., etc. Altres atribueixen á gelosia la seva ruptura ab Wagner y ab Schopenhauer; altres diuen que la seva bojeria venia de las sevas ideas, y altres qu'aquestas venian de la seva bojeria. Y res de tot aixó: la bojeria sols li va arribar al final, després de l'última congestió, produhintli un eclipse de la rahó; las altres interferencias eran sols atachs epileptiformes; quan li passavan, com si acumulés forsa y la gastés d'un cop pel temps en que

(1) Individu del comité de la reconstrucció de Jerusalem.

no havia treballat, produhia obras maravellosas.

Nietzsche tenia una constitució robusta y sana, y may va demostrar ni'l menor sintoma de neurosis avans de 1870. Però va arribar la guerra franch-alemana, y essent mobilisat per l'imperi germánich, va tocarli anar agregat á las ambulancias de Sanitat com oficial ajudant, y alli, de resultas d'una cayguda de cavall, en la que rebé una commoció fortíssima, va contraure'l comensament d'una malaltia grave. A partir d'aquest moment, van declarárseli unas fortas migranyas de temps en altre. Aquestas migranyas periódicas van anar augmentant, donantli vómits, mals d'estómach y pertorbacions de la vista. Fins á 1875, aquestas crissis venen de tart en tart y son lleugeras. Després d'aquesta fetxa s'accentúan, y pels mesos de desembre y janer afectan un caràcter grave. L'hivern de 1876 á 77, que passa á Italia, no li porta pas gran millora durable. Sols fa las crissis més curtas. Fins al janer del 1880, passa tres anys entre la vida y la mort, lluytant sense descoratjarse ab el seu mal. A forsa d'energia y de voluntat, triomfa d'aqueix mal y enrobusteix son cos y la seva pensa; y á partir del 1882 va millorantse, y comensa á escriure las sevas obras més serias. Passa'ls hiverns á Génova y Niza, y'ls estius á l'Engandrica, á Suissa. Alashoras escriu *Lo gaysaber*; en 1885 acaba'l *Zarathustra*; en 1886 *Més enllá del Bé y del Mal*; en 1887 la *Genealogia de la Moral* y d'altras, y en 1888 el *Crepúscul dels Idols* y l'*Anticrist*. Després escriu las obras contra Wagner, y á fins de desembre y primers de janer del 1889, se li declara la bojeria després d'un atach fort de congestió cerebral no dominada; y aquesta passada, va quedarli un estat d'estupor y una inteligencia com paralísada, anant decayent fins á la seva mort, ocorreguda fa poch dias.

POMPEYUS GENER.

PASTORAL

Ni un sol núvol trenca la intensa blavor del cel.

Ben ajegut á l'ombra fresquivola d'una pollareda, á través de la claror irisada que's

filtra entre'l fullatge, oviro l'alt Montseny, imponent y majestuós, resplandint ab tons blavenchs, sota l'incendi d'una tarda xardosa.

Al meu entorn, las vacas brandan llurs esquellas y pasturan tranquilament, entre'ls crits dels baylets que las guardan. Un rierol atravessa'l bosquet: l'aygua llisca silenciosa, reflectint els cims elevats dels arbres, quals plomatjes s'inclinan, blincantse.

Y ben ajegut, á l'ombra fresquivola de la pollareda, s'apodera del meu espèrit la inmensa buydor de las pastorals. Sento minvar la esllanguida poesia dels camps, y anyoro'l drama humá. Res me diuhen, pera formar-lo, els vells pagesos, seriosos y capficats, ni las noyas vermellas y robustas, ni'ls carros atapahits de grana ó de suro, caminant mandrosament entre núvols de pols.

Y aquesta gran buydor m'ajuda á comprendre l'esfors geganti dels qu'han arrencat de la gran monotonia dels camps y de las planas, dramas terribles ó idilis exquisits.

Aixis admiro ensemps la deliciosa *Pastoral* de Beethoven, reflex, cent cops embellit, de las impresions de Natura, que no sempre produheix melodies tan plascentas ni harmonias tan dolsas, y la tragedia brutal de *La Terre*, de Zola, esclat furient y carregat de passions primitives, verges de refinaments.

Y en tant, la pastoral desenrotlla al meu entorn variacions innombrables sobre un motiu pobrissim y no gayre definit. El dols ventet arrenca dels arbres las fullas secas que giravoltan suaument. Els baylets cridan y's tiran pedras, y'ls aucells fugen esferehits.

Quan la xardor decáu ab el crepúscul, embafat de poesia camperola, me'n torno á la vila, quinas torras antiquissimas s'alsan ab la trágica majestat de las cosas enrunadas, negrencas y altivolas, admirablement retalladas sobre'l cel.

La nit va cayent. Els tous d'arbres s'enfosqueixen. La inmensa nota verda que durant el dia lluheix espléndidament ferida pels raigs de Sol, se fon poch á poch y's converteix en una taca negrissima que's pert á l'horitzó. Las estrelles parpellejan. Del riu puján alens frescals y humits. Cada quart d'hora, els alertas dels centinellas, desde l'antich

castell, creuhan l'espai dormit y moren melangiosament.

Y en mitj de la tristesa d'una nit de poble, surgeixen d'un piano, elegants y alhora enèrgics, els ritmes d'un Walz-Boston, com recort de las ciutats alegres y llunyanas, que fruheixen aixelabradament, plenas de vida, de voluptat y de joia.

G. ZANNÉ RODRÍGUEZ.

A UN AMICH DE FORA

Estimat amich: Un sol esplèndit, enlluhernador, desvergonyit, ens envia continuament manats de llum y calor.

La plana's caldeja, el cos se torna peresós, s'ensopeix la imaginació... Mes de son emborratxament ne surten alenadas febrosas.

Ah, tranquils moradors de la montanya, com os envejo!

Passaren las populars diadas de Sant Joan y de Sant Pere, ab son ròssech de foch y alègria, de llegendas y misteris... remembransas del paganisme, extrany maridatge d'aquest ab la religió del Crist.

Al veure las nocturnas parellas, els rostres animats, encesa la mirada, esmunyintse de la zona de claror sinistra projectada per las fogueras cap a las ombras tremolosas, recordava'ls quadros de l'Anglada.

Mes no era'l saló parisench, ab trajos luxosos de color, llampants y sugestius, llums soperbas, atmósfera enrurada, vibrant de notas sonoras...

Eran els carrers y plassas públics, las atapahidas botigas, las miserables golfas, la escaleta estreta y perillosa, pla y montanya, l'immens saló d'hont ne sortia una remor confosa, com de dissapte de bruixas, com de disbauxa de fèras en las profunditats de las còvas, com l'eco aixordador de las elegants festas gregas, de las fastuosas saturnals romanas...

Y com hi manca la grandiositat d'aquellas, perque fins en las manifestacions del vici som petits, quan s'enfonzin las modernas ciutats, cauran, no com el musculat gladiador combatent ab el lleó de las selvas, sinó com el tisich corsecat pels microbis.

Y's barrejaven en l'extrany murmur, l'es-

petech de las fustas vellas encesas, la rogallosa veu del borrarxo, els xiscles de la quitxalla, las insinuants paraulas dels joves, l'imperceptible frech d'un bes y...

Y de la condensació de tants vapors, n'han de caure llàgrimas amargas y ruentas, y'ls crits ubriacadors han de convertirse en gemechs de vergonya.

Com altre Dioclecia, ja't veig cavant, adelerat, en el petit y retirat hort de ta casa.

Haurás remuntat el Llobregat, entafurante per las capritxosas cingleras de la Consolació, reposant, avans, en el deliciós, frescal y amagat pont de Raventi; haurás estudiat a Bagà els temps mitj-vals, y reprement el camí, haurá fruhit ton ànima'ls goigs inefables de una naturalesa tan gran com variada, tan poética com ufanas, fins que detindria tos passos y suspendria ton esperit la colossal roca quinas espatillas aguantan l'enasprat poblet de Castellar de Nuch, mentres sas plantas foragitan de sas entranyas, per sas golas monstruosas, la fresca y esvalotada aygua del feyner riu.

La flonja boyra embolcalla l'alterosa serra; els abets solitaris mouhen mandrosament las fullas; l'amagada cascata plora sa eterna cayguda; l'altiva àliga cerca son niu arrapat al cingle inaccessible; el petit poblet dorm arrupit en la falda de la roca, y las vibracions del *Angelus* trencan la quietut misteriosa ab sons acompassats, esllanguits, tristos, qu'estremeixen la gemada vall y se'n puja a la congesta altissima...

Es verge, si, es verge! La planta del afemellat modern *touriste* no l'ha profanada, Sols hi trescan l'ardit pagès ó l'excursionista entussiasta. El baf d'una civilisació falsa no ha esvahit l'encantament de las fondaladas, el misteri dels vells boscos; las blancas clapas de neu restan puras; bategan en lo cor dels montanyenchs las encisadoras llegendas; encara la ninfa alegra las arbredas y las invisibles donas d'aygua saltironejan en els estanys atractivols...

Alegreuvos, montanyas desitjadas! Desperta, amich meu! Llambrega a sol ixent!... Com vol d'aurenetas, ab fressosa xerradissa, escampadas, lleugeras, ayrosas... ja puja!...

Deixan la plana ardent, la ciutat abrusada-ra!... ¿No las coneixes? Mira aquella de linias suaus, ulls somniadors, boca estotx de besos; y l'altra de més enllà, enjogassada, riallera, petita y grassoneta. Fixat ab la de cara esblaymada y esguart voluptuós...

Aus montanyencas, á vostres cants melodiosos s'hi uniran sas veus argentinas. Flors bellas y aromosas, sadolleulas de subtils perfums, enjoyeu son pit de verge ab vostres capolls encesos. Fontanas delitosas, uns llabis enrojits xuclarán vostras transparents ayguas. Oreig fresquivol, jugant ab sos finissims cabells, ompla sos pulmons de nova sava...

Y la Vida esclatará arréu, potent y benfactora; la Natura s'estremirá de goig; de tots indrets brollará la ditxa, y com onada victoriosa, l'Amor deixondirá la terra.

Y en las horas melangiosas del cap-vespre, quan de las fredas clotadas s'alsin las pro-

tectoras ombres de la nit, dels cims dels alts turons s'esborrin els darrers daurats reflexos de llum, y l'afalagador ventijol remogui las endormiscadas fullas, una sensació indefinible, de plahers paradissiachs ab vestimenta d'èxtassis, fluhirá dels cors.

Y en el si de la fosca, sospirs semblants á gemechs, llabis que no parlan y besan, ulls tancats que veuhen en las tenebras, mans qu'acarician, sers que's fonen en llarga abraçada...

¿Somni, oy? Si. Ilusions, somnis! Al sentir, ellas, en sa delicada pell, las primeras alenadas de la tardor, devallarán d'aqueixos llochs incomparables, atretas pe'l xuclador etern de la ciutat; y tornarán á llur vida artificial y aclaparadora, que las marceix com las flors que viuhen en paratjes pestilents...

Teu,

ANTONI SAYÓS Y PARRAMÓN.

LA CASA ABANDONADA

S'alsava de las altrás allunyada
com aquell qu'oprimí per un desvari
s'aparta d'entre'l bruyt de la gentada
glatint per desfogarse solitari.

S'alsava silenciosa
voltada d'una tapia ruinosa
y un jar, i malaltís com la tristesa;
solzament la brancada ploricosa
d'un sálzer, conservava sa fúnebre bellesa.

Com un mort que té closas las parpellas,
mantenia aclucadas las portellas
dels despintats balcons;
y enllà de la grogosa vidriera
entelada ab un vel de polsaguera,
l'infant hi somniava fantásticas visions.

Y la capa de cals encendrosida
s'escrostonava á claps
ensenyant la rajola despullada,

com s'ensenya la carn enfredorida
darrera d'una vesta espellissada.

Y l'eura s'enfilava cada día
paret amunt, teixint la vestidura
que un altre temps sería
la mortalla tot junt y sepultura
d'aquell gegant de pedra que's moría.

Al cim de la teulada, arrapadissa,
la molsa s'hi criava en bella escampadissa;
y la casa era sempre solitaria
com el fons d'una tomba funeraria.

Fins els aucells fugían de sa vista;
qu'al traspasar la rústega teulada
s'esmunyían volant á la callada...
Tan sols l'óliva trista
s'acullía en sa fosca malhaurada.

Y'l sol aponentat de cada tarde
visitava'ls jardins cuberts de farda
y á n'ella la tenyía de pàlida grogor.
Semblava qu'estráfés la fesomia
d'un tisich que's consúm día per día
perdent junt ab las forsas el color.

LLUÍS GISPERT.

L'ÀLIGA DE CANIGÓ

(ROSSELLONÈS.)

Allà d'allà, amunt y amunt encare, tant com los ulls s'hi poden véurer, congestes platejades de neu dormen com mar rabiosa tot de cop gelada... A baix, la quietut eterna de les penyatères; a dalt, la quietut dels ayres sens alé. Sols l'àliga, a la pica de Canigó, aleteja ensà y enllà, amb fregor, escorcullant tots los recons, y potser, sentint farum d'algun isart ó d'alguna dayna.

No se'n donava, ell, d'aquella mirada enlluernadora de neu que encaputxa la serra de cim avall; no li feya res la rufacada, lo pedregam, ni l'espatech del trons! Ell havia vist tants y quals tramontans que fan, a la tardor, dels ramadets d'ovelles, un camí de carns estripades y d'ossos!... havia vist pastors, abrigats de pells de moltó, ells, fills montanyesos de Castell y de Sant-Salvador, se morir, corgelats, dins de les torbeguères!... havia vist los bous gegants de la vacada de Pla Guillem, estirar el coll, pel mitg del temporal, clucar los ulls enterbolits, y s'ajocar, foguejats pel trol...

Tot aixó moltes vegades ho havia vist l'àliga hermosíssim, sens may ni tremolar, arrelat que semblava a la seua roca de granit.

Es que Canigó, montanya de llamps, esllavissades y barranchs, tot soviny sosmoguda per retrunyents espantosos, es la casa payral de l'àliga. Hi té, per palau, lo cingle de Tretze-Vents; per espills, los gorchs de Cadi; per passeig, los rius desde Sant Guillem a Sant Martí; y per miranda, la pica atrevida de Canigó!

... Es una vesprada d'hivern; de sopte, apar un temporal, los nuvols negres tapan lo sól. Apa! lo follet, udolant amb ranchs xisclets, descapdella polsaguera de neu, a brassades, trosseja grosses penyes, capgira pins y castanyers, ródola congestes rostós avall, fent trontollar la montanya.

Tant-màteix, qual un gegant antich, l'àliga, encimallat a la pica de Canigó, s'estarrufeix, s'erissa sobre ses urpes de ferro, y los ulls calats d'ira, com si saludés l'hora última de sa vida, arrenca un crit regullos—badall esglayador—se colltorseix; y estenen

les ales, cau, y se xafa a baix d'una penyetera...

Tot arreu-arreu, lo torb li respongué amb un agre bram d'adiu, y de prompte, sus l'àliga qu'era rey de Canigó, s'arrotila y s'apilota, a faldades, neu y més neu...

May dingus sabrà lo sudari amb quin es amortallat lo princep de l'espai... may dingus desabrigará de sos llensols la majestat del aucell real, antes vehi del cel.

Si, àliga! colgat ara dins ton capsal de gibre; sense temor hi podes fer non-non. La tempestat t'ha fet un amagatall dins l'infinit del nevat Canigó. Per cobrecel tendrás lo firmament de Rosselló, y per llantió la platejada lluna.

JULES CORNOVOL,

Rector d'Urbanya, en l'alt Conflent.

ESCLATS

Benehit sigas, amor, ja que tu confortas mon ànima. Benehit sigas, ja que tu has fet reviscolar mon cor feble, y m'has omplenat de fam de viure, d'anhel de produhir. M'has fet sentir l'esplet de vida que porta en si la juvenesa, quan estava ensopit, inundat de fonda melangia.

Avuy, donchs, canto ab tota la forsa de mos pulmons, junt ab el poeta: *Lloansa al amor; l'amor es vida!* Y cóm nò cantar-lo, si es el poema etern!

També jo vuy dedicar-li al amor aquest humil cant. Si no té l'accent inspirat dels poetes, semblará al menys una oració, una pregaria que surt del fons d'un cor aconsolat, del lloch ahont hi niuha l'amor pur, l'amor veritable.

Qué bonich ha d'ésser fruhir el goig d'estimar, allà al lluny, al cim d'aquellas serralladas que com franja moradencia que festoneja'l cel, ovirém desde nostra gabia, desde aquests carrers que ab sos encreuaments dibuixan una reixa qu'es la reixa que'ns tanca! Cóm la contemplo aquella franja terbolencia que m'apar que s'apropi per endur-se'm junt ab ella, mentres me trobo clavat a ciutat, soterrat en aquesta clotada plena de llot, voltat de sers que no senten ni pensan, respirant ayre saturat del vici que porta en si la esterilitat que migra'l cos y l'ànima!

Quinas ilusions m'han fet nàixer aquells poetas qu'en inspiradas estrofas cantan l'amor del bosch! Còm batega mon cor febrós, ple d'ansias y desitjos de rompre'ls barrots de la gabia, volar com un aucell al casal qu'ells tenen, y fruïr de lo que sols he vist en somnis, ab els ulls de la ilusió! Ab quin goig més gran, ab quina rialla més burleta empendria la volada, tot mirant de reüll, com el felis al degradat, á aquesta societat que tant me cansa, exclamant al ensemps: —«Adéu, adéu, aucells de gabia! Rabejuse forsa en el llot, acabéu d'exprémer en ell el cor y'l cervell, que jo me'n vaig á la regió de la puresa!...»—

Peró, ah! que las ilusions no volen tornar-se realitat, y m'haig de quedar encastat aquí, lluytant perque no s'apoderi de mi la malastruga y mon cor no s'impregni del baf de la societat viciosa.

Estich condemnat á viure aquí á ciutat, ahont está tot saturat de raquitica saval

PERE CAVALLÉ.

NOVAS

Y qué'n fan dir de tonterias y disbarats l'amor propi ferit y'ls defectes y passions fuhetejats!

Aquí tenen un senyor que's diu don Mannel Maria Illas y Fabra, que, per si á algú se li va ocore fer notar lo que tenen de salvatge las *corridas* de toros y'l rebaixament moral de que donan probas els seus partidaris, s'ha proposat demostrar que sols ab l'estudi y'l treball s'adquireix aquella serenitat de judici y aquella visió perfecta de la realitat de la vida que son qualitats preuhadas dels homes verament ilustrats.

Y s'ha pres tan á pit la demostració d'aqueixa veritat que no sembla seva, que vinga consultar llibres y pergamins, códichs y documents diversos, y un cop ben empapat de sanitosa doctrina, s' despenja ab tres articles atapahits de citas, noms y números, per' arribar al fi á n'aquellas conclusions tan propies del *Brusi*, qu'ho diuen tot no dihent res; una de freda y una de calentá, y quedem enterats.

El senyor Illas no es pas un defensor declarat de las *corridas* de toros. Deu ens en guard qu'ho fos. Es lo qu'ell diu: *pero, como que, no obstante, sin embargo*, sempre n'hi ha hagut y sempre han agradat... res, pápas venen y capellans van, y reys y comtes y excomunions y privilegis, etc., etc. Eh que n'es d'erudit el senyor Illas? Aixís es com se trac-

tan las qüestions científicas, artísticas y filosóficas! Ab coneixement de causa, ab enteniment, ab método! Aixó de que n'hi hagi prou ab veure las entranyas d'un cavall ó d'un home escampadas per la plassa pera calificar l'espectacle de salvatge sols ho poden dir els ignorants que per tot arreu se fican. Els homes de pes, els sabis, els llas, han de remontarse á la *razón suprema de las causas últimas*, que tot ho aclareix y tot ho explica.

Ara que ja ha acabat d'estudiar assunt tan trascendental, com qu'ell ja ho deu saber que'l temps es or, n'hi recomanem un altre, també de gran interès, y que ja ha sigut estudiat per algú, més no ab l'atenció y *amore* que'l senyor Illas sab posar en l'estudi dels grans problemas filosófich-socials. L'assunto es aquest: *La calabaza en almibar como elemento de nutrición intelectual*.

N'hi ha de pergamins, y d'encíclicas, y de rescriptes que n'han parlat!... Cregui que té feyna tallada per temps. Y qu'estudihi, sobre tot, qu'estudihi forsa, que sens estudi no la sabrà trobar may la diferencia que hi ha entre un cap de persona veritable y una *calabaza* autèntica.

La premsa diaria ha publicat la noticia de que'l Consell del Banch d'Espanya va dirigir á la Junta del Hospital de la Santa Creu una proposició per'adquirir el Teatre Principal, enderrocarlo, y en son lloch edificar la sucursal de dit Banch en nostra ciutat.

Es de desitjar que la proposició no prosperi. Per més qu'actualment no sigui gayre freqüentat pel públich nostre Teatre Principal, ell ha constituït una de las més grans fonts de la cultura barcelonina, y en son recinte hi ha ressonat la veu dels més grans artistes, fent vibrar las ideas dels més preclars autors. Sa historia es gloriosa: convé, donchs, no ferlo desaparèixer.

Veyám qué resoldrà la Junta del Hospital de la Santa Creu, enfront de las exigencias del Badell d'Or.

El Jurat calificador del darrer Certamen literari d'Olot, ha dat el següent veredict:

Flor natural. — Poesia núm. 50. «El mal vent». Lema: Passará?

Premi de la Agrupació. — Poesia núm. 94. «La Patria». Lema: Dulcis amor patriæ.

Premi del Rvnt. Sr. Rector. — Poesia número 118. «Resignació y esperansa». Lema: Avia y neta.

Premi de don Joseph Puig. — Poesia número 15. «Nocturn». Lema: Guaytant un quadro d'en Vogeler.

Premi de don Miquel Blay. — Poesia número 33. «El Rossinyol». Lema: Modernisme?...

Premi d'en Marián Vayreda. — Composició núm. 85. «La Rosó». Sense lema.

Premi de don Celesti Devesa.—Poesia número 76. «Cansons». Sense lema.

Premi de don Lluís Plà.—Poesia núm. 10. «Compliments». Lema: No passen de las dents.

Premi del «Arte Cristiano».—Composició musical núm. 113. «El Reyet». Lema: Jesús Rey dolcíssim mon amor.—Accéssit. Composició musical núm. 126. «El moliner». Lema: A quin moli vas, etc.

Els demés premis no s'adjudican.

La repartició dels premis adjudicats tindrà lloch el dia 9 del actual setembre.

Ha sol·licitat oficialment sa admissió a la *Unió Catalanista*, l'associació «Lliga Catalanista», de Reus.

Dissapte passat l'associació democràtica catalanista «Catalunya y Avant» donà en el

teatre de la societat recreativa «Sempre Avant», una funció teatral a son benefici que's vegé concorregudíssima. Se posà en escena'l drama en quatre actes d'en Friedrich Soler *Las euras del mas*, essent molt aplaudits els actors, en sa majoria aficionats, que interpretaren ab justesa dita obra.

Després la secció coral de l'Associació cantà varias pessas y cansons populars d'en Clavé, Morera y Mendelssohn. Totas foren estrepitosament aplaudidas per l'afinada interpretació y color ab que foren ditas.

L'agrupació dramàtica «L'Avansada», que dirigeix l'ignaci Iglesias, donarà al «Prado Suburense» de Sitges, el dia 8 d'aquest mes, una festa artístich-literaria, estrenantse un drama en tres actes del mateix Iglesias titulat *La mare eterna*.

Fidel Giró, impressor. — Carrer de Valencia, 311

SETMANARI CATALANISTA

Els treballs se publiquen baix la exclussiva responsabilitat de sos autors.

No's tornan els originals.

Se donarà compte de las obras rebudas en aquesta redacció, y de las qu'ho mereixin se'n farà crítica.

PREUS DE SUSCRIPCIO

Catalunya: Trimestre, 1'50 pessetas; un any, 6 pessetas.

Altras regions d'Espanya: Mitj any, 4 pessetas; un any, 7 pessetas.

Estranger: Un any, 8 pessetas.

Número corrent, 10 céntims; atrassat, 25 céntims.